

SAN MIGELEKO IRAUNSUGEA

Leize baten gañeen dagola San Mielgo elizea esaten dooia. Leize ortan denbora bateen Iraunsugea bizi izate ementzan, da gose-tzen zaneen erritara jechi ta egunda berealdiko eriotzaak kristauen artean eitten emen zittuun. Orregati inguru maritako erriik erabagi ementzoeen eguneen kristau bat, suertean ataritzen zana, Iraunsugeari bialtzea.

Beingo baten neska gazte bati tokau emen zitzayon, t-ala leize atakan ondoon jarri emen zan Iraunsugea noaiz atarako zan zai.

Garai artan mendiz mendi emen zebillen Goñi'ko Zaldune, bur-niz'ko oñetakok eta gerritti beerako kate aundi bat arrastaka urrau arte-ko benitentzie egiñ bear ta.

Alako batean Inparnuko deabrue zaldun bikaiñ baten piguran agertu emen zitzayon, ta oñetakook eta katea urratzeko bere **astasuneekiñ** igortzi bear zitula esan emen tzion.

Deabru-n esana egiñ emen tzon, da oñetakok autsi ta katea osorik geratu emen zitzayon. Baño oñutsik leen aña ibilli eziñ Zal-dun gizajoa, da sekulan kateik urrauko zon uste bage geratu emen tzan.

Bein Iraunsugean leize inguru-ti zijoola ikusi an leen esan de-gun neska gaztea, ta galdetu emen tzion ze: —Zertan zare emen?... Neskak zana zan bezala esan emen tzion gertaera guztie, ta ordun Zaldune bera Iraunsugeen zai jarri emen tzan, neskea bere echera bialdu ta.

Alako batean nun irteten dan leize barrundi Iraunsugea, ta el-du katea-ri ta au tragatu-z badijooa alderatzen Goñi-ko Zaldune-gana. Itsumustu artan... egitten dio onek deadar Sanmiel-i. —«San-miel, lagun zaidazu zuk emen». Esaten dooia zeruun ots bat izen zala: —«Miel, ire deie dek mundun» —«Ni ez naiz zu bage jun-go, Jaunie» —erantzun emen tzion Sanmiel Aingeru-k, ta jechi Aralar mendi-ra Jaungoikoa burun zola, ta bere ezpata zorrotzakiñ moztu emen tzion lepoa Iraunsugea-ri, ta baitta arekiñ batean Go-

ñi-ko Zaldun-en katea ere. Olashe onek bere penitentzie erabat bete emen tzon.

Andishe emen da egiñe leize aren gañen Sanmiel-go elizea.

Nora.—Esta leyenda se refiere al Santuario de San Miguel de Excelsis en el Aralar navarro. Contada al señor Barandiarán, en 1919, por José M. Auzmendi, de Ataun. Se hallan recogidas otras variantes de esta leyenda; y similar, de otros puntos del País, y aún de muy lejos; hasta en Finlandia.

JENTILLEN AKABEREA

Jentillek Leizai-ko (1) koba baten bizi zirela, sekulako izarr eder bat odeietan agertu emen tzan. Alako izarra ikusi zueneen jentill oriik erabat ikaratu ta, mundun ze gertau bear ote zon ezin asmaurik emen zebiltzen.

Alako bateen, koba barrun erdi itsututa zegon jentill zaarr bat ataka aurrera atara ta zabaldu endaiekiñ betazalak ta odeietara beira jarri emen zoten ark izarr ari zer zan antz emango ziola ta.

Baitta ikusi orduko deadar egiñ ementzun, ze: «Ah nere umEEK! Kishmie jayo dek, galduk gaittuk orainche. Bota nazazuya ni emendi gain beera». Jentillek Jesukristo-ri **Kishmie** deitzen emen tzioten, **Kishmik** berriz chimue esan nai emen du.

Berak esan bezala, mallook bera amilka bota emen tzoten, t-ala jentill zaarra ill emen zan. Gero kristiandadea mundun zabaltzen asi zanen, jentill danak sakabaneu ta beela galdu emen ziren.

AZKENEKO MAIRUK

Mairúuk zolúutan (2) bizitzen emen ziren. Ordún lañoik etzen ikusiko noski, ta bein batin laño polit bat agertu emen tzen zerúun ta denak arrituta geldittu emen ziren. Attona zar-tzar bat bai emen zuten, aspalditan itsu zagona, te lañúuk zer esan nai zun archek jakingo zula ta, zolo-ko choko batiin zegon tokitik artu ta atarira ar-

(1) *Leizadi* es un monte de Ataun donde existen dos cuevas que dicen sirvieron de morada a los gentiles. Los cuentos y leyendas del tiempo de los gentiles nos hacen suponer que éstos eran de hercúleas fuerzas y de dimensiones colosales. Publicaremos con gusto los relatos que sean inéditos o variante de los conocidos, siempre que estén transcritos con naturalidad. Este que publicamos procede de J. M. Auzmendi, de Ataun, y su investigador don José M. Barandiarán, en 1917. ¿El apelativo *Kishmie* no derivará de la grafía *Ihs-Ma*?

(2) Zolu, zulu, cueva.

gitarra atera ementzuten. Itsua nola baitzen, basora jun ta pago urkulluk egiñ ta pago urkullúu-kin begiyak ereki ementzizkaten

Attona sharrak lañua ikusita «gaztiak —esan emen tzun— gaztiak, gure denbora jon duk; Jesus mundura jayo duk eta gu galduuk gattuk».

Ori esan, ta denak kuzkur-kuzkur zolúun sartu ta, acabo, ez emen ziren geyago sekulan atera.

Orretik esaten zigun askotan attonak zerbaiten trabatu-ta eroritzen giñanin: «Mairuai bezela pago urkulluakin begiyak zabaldu bearko ote izkitzutegu?».

NORA.—Contado a Manuel Lecuona por Juan M. Portu, de Oyarzun, en 1920. En unas leyendas los seres extraordinarios son gentiles, en otras *Mairuk*: no es seguro que siempre quieran significar *moros*; como a primera vista parece.

MUSKI-KO JENTILLA

Muski-ko koban (1) bizi zan jentill batek kristau bat beñ arrapau emen tzon.

Eta kobati aldegiñ etzezan arrigarritz-ko eraztun bat eskuko beatz batean sartu ementzion «emen nago, emen nago» deadarka beti egotentzana.

Beingo baten kristau ori, jentillek pillaatuta zeusken ardi narru arten izkuta ementzan.

Eraztun-en otsa urruti shamarreen iruditzen nunbait jentilleeri, eta kampoti ote zan berean jarri ementzan. Zabaldu atea eta irte ten da kobati. Ba-tta besteek ordun, astindu gañeko narrupillea ta sekulako lasterrari eman da jesus baten andi aldegiñ ementzon. Aitzen du jentillek eraztun-en otsa ta badijoa lasterka gaindi bera bere atzeti.

Kristauek beela bere bururi etsi ementzion ordun. Baño alako bateen bururatsen zayo arri batekiñ moztu beatza eta bere eraztunee kiñ Mikola, aldeko ibaira bota bear dola. Ta baita egiñ ere gizonak.

Gero jentille atzeti Mikola-alderaño irichi zaneen osiñeko eraztun-en otsa aittu ta bertara, kristaue an zegolakoan, jauzi ta an itto ta geratu ementzan.

(1) Musquia es un monte de Ataun; cerca hay una gruta donde se cuenta habitaron los *Basajaun*, y el gentil de esta historia. Es corriente esta leyenda de Tártalo, entre las nuestras en forma similar a la de Polifemo de Homero. Contada por J. M. Auzmendi a don José María Barandiarán.